

שולחן ערוך	חיי מוהר"ן	משנה ברורה	ליקוטי הלכות	ליקוטי מוהר"א	יום לחדש	יום
ה'א	צא-צב	חזרה	קלה	נה:	י"ג	שבת
ב'ג	צג-צד	פד:	קלו	נו:	י"ד	א
ד'ה	צה-צו	פה:	קלז	נו:	ט"ו	ב
ו'ז	צז-צח	פח:	קלה	נו:	ט"ז	ג
א'ב	צט-ק	פז:	קלט	נו:	י"ז	ד
ג'ד	קא-קב	פז:	קמ	נה:	י"ח	ה
ה'ו	קג-קד	חזרה	קמא	נה:	י"ט	ו

בקרני אורה

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

397 | פרשת וישלח | י"ג כסלו תשפ"ה

דבר המערכת

"אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים" (יחזקאל כא), הלבבות קרועים ושסועים מהטרגדיה הנוראה שפקדה את כלל חסידי ברסלב בהנטל מעמנו חמשה אברכים ובחורים מסולאים מפארי אנ"ש בצפת ת"ו באופן טראגי כל כך, אהה כי נגע בנו יד ה' באופן מר כל כך.

מה ה' שואל מעמנו?! התורה הק' מגלה לנו שסיבת כל התוכחות הקללות והצרות הם תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה, גם המקרה המזעזע והמחריד הזה קורא לנו לשוב לשמוח עם ה', השמחה היא שורש התשובה (לקוטי הלכות שבת ז-מ), כי על ידי השמחה האדם יכול ליישב דעתו לחשוב מתכילתו ולשוב אל ה' (לקוטי מוהר"ן ח"ב י), והעצבות היא עיקר נשית הנחש (שם קפ"ט) ושורש כל הטומאות והתאוות ה"י.

אסור לתת לנחש להפוך אמצעי נורא זה - שבא לעוררנו אל השמחה - אל ההיפך הגמור חלילה ולהגביר על ידי זה את העצבות והדכאון, זה כל רצונו של עמלק, וכפי שרבי נתן מרחיב (בלקוטי הלכות כלאי בהמה ד-י): "שכשה' יתברך מנסה ומייסר את האדם ביסורים וצרות חס ושלום הוא גם כן בנסיגון גדול, כי ה' יתברך שלח עליו הכל לטובה כדי שיזכור על ידי זה לשוב אליו, אבל מחמת גודל כח הבחירה יש לפעמים שאדברא על ידי הצרות חס ושלום נתעקם לבו ביותר מה' יתברך, וכן מבואר בדברי אדמו"ר ז"ל שבעת צרה ח"ו צריכים להתחזק מאד מאד כנגד היצר הרע מחמת שרשו נמשך מדינים".

רבי נתן מדריך אותנו להתחבר להודאה ושמחה על כל הטוב שאנו כן רואים בעינינו דבר יום ביומו, ומכח זה להאיר את עינינו מי עומד מאחורי הצרות הנוראות הללו ולהטות את הכל לקירוב ולא לריחוק.

הש"ת מעורר אותנו לשמות, הוא לא מוכן לכך שנחיה עם ארס העצבות שממנו כל שורש הרע והטומאה בעולם, והוא לקח עבור התעוררות זו חמשה קרבנות זכים וטהורים, אי אפשר שנתעלם מקול רעם אדיר זה ולתת לזה להתפוגג לריק ח"ו, חובתנו להתעורר להבהיל שמחת חיי עולם חולף ולעמול בכל כוחנו לשמוח בעבודת ה', והיא שתמתיק את כל הדינים והגבורות הקשות מעלינו ומעל כל ישראל.

העורכים

עין טובה

צרות עין והעדר ההסתפקות היא 'דלת אחורית' שדרכה מתגנב היצר להשכיח את תכליתנו בעולם הזה, מי שלוקה בכך לא מרגיש כלל כי על ידי 'רקב עצמות קנאה' הוא מבעיר בקרבו אש זרה של חמדת חיי העולם הזה והשתקעות בהשקפה המרה שכאן בעולם החולף הוא התכלית ח"ו, נדמה לו שהוא רק דואב על שלא זכה ל'שתי שולחנות' - להרחבה בחיי עולם הזה עם שפע חיי העולם הבא, אבל לאמתו של דבר הוא סטה והתרחק מן הזכרון הזה ששם ורק שם הוא התכלית וכל חיי עולם הזה אינם אלא טפל שבטפלים לצורך חיי העולם הבא.

מי שרוצה להנצל מארבע מאות כחות הרשע של עשוי הוא עמלק יצר הרע, עליו לברוח מכל קנאה רעה ולפעול בנפשו הסתפקות ושמחה בחלקו מתוך הבנה ברורה כי כל חיי העולם הזה אינם כי אם טפל קל למכוון העיקרי והאמיתי.

עלינו לזכור היטב שזכרון קדוש זה של עולם הבא הוא שורש השרשים, וכפי שרבי נתן מרחיב (בלקוטי הלכות, בריכות הראיה ה-א) "שעיקר האדם בא לעולם הזה בשביל הזכרון הזה כדי שידבק מחשבתו ומיד בעולם הבא, כי זה ידוע לכל שהעולם הזה הבל וריק, צל עובר וענן כלה וכל ימיו כעס ומכאובות ואין יתרון לאדם בכל עמלו, ולא בא האדם לזה העולם כי אם בשביל תכלית הנצחי של עולם הבא, כדי שיתנקף ויצטרף בזה העולם, שעל ידי זה יזכה לחיים נצחיים של עולם הבא, על כן בודאי צריך האדם לזכור היטב בכל יום ובכל עת ובכל שעה תכליתו הנצחי הזה ולאדבקא מחשבתיה בעלמא דאתי תמיד, אך הרע עין מתגבר מאד בכל עת שעל ידי זה נמשך מיתת הלב שמשכח מלבו הזכרון הזה".

וממשיך שם (באות ד) על המבואר בפרשתנו, ש"עשו וארבע מאות איש שהתיירא מהם יעקב מאד זה בחינת הרע עין שהוא בגימטריא ארבע מאות, ואז פגע בו הס"ם בעצמו ויאבק עמו ורצה לנצחו ח"ו, וכל קנאתו בו על שהוא רוצה להעמיד בעולם עדת ישראל שיזכרו תמיד בעלמא דאתי, כי זהו כלל קדושת ישראל שקבלו את התורה שהוא בשביל לזכותנו לחיי עולם הבא, ועל זה התגרה הבעל דבר ביעקב ויאבק עמו".

ומוסיף ואומר, שאף שבתחילה הרע לא בא בגלוי, וכולם מודים לכאורה שהתכלית היא לעולם הבא, אבל בחיים הפרטיים ובחיי היום יום הם מסיתים להשקיע את כל הכח והמח בהבלי עולם ולעשות מהם את העיקר ואת החשיבות, בעלמא דאתי".

המשך בעמוד ד'

איך אפשר להכחיש מציאות ברורה. שכינו, הרחוק מלהיות עובד ה', משופע בממון ועושה חיים טובים, חי חיי ריווח ותענוגות, נהנה שמח ומדושן כולו, ולעומת זאת הוא, על אף שתורתו אומנותו וכל היום ספון בארבע אמות של הלכה, חי בדחקות ועניות שכזו, עיניו כמעט יוצאות מחוריהן כאשר הוא מנסה להשוות בין אורח חייו לזו של שכינו...

בפרשתנו אנו לומדים, שכאשר שמע יעקב אבינו שעשוי הולך לקראתו וארבע מאות איש עמו אזי "ויירא יעקב מאד ויצר לו", הוא הבין שכח זה אינו דבר של מה בכך, והכין עצמו בכל כחו למלחמה ולמערכה כנגדו. מי הם אותם ארבע מאות איש ומה כוחו של צבא טמא זה נגד קדושת יעקב?!

רבינו הקדוש (בשיחות הר"ן - רמב) מביא: "עין הרע נמשך מהארבע מאות איש שהלכו עם עשו להלחם עם יעקב, כמו שכתוב וארבע מאות איש עמו", ואיתא שהלכו להטיל עין רעה ח"ו במחנה של יעקב". "עין רעה" היא הפכה של מדת ההסתפקות (ראה רמב"ם ורע"ב אבות ה-ט), שענינה שהאדם מרוצה בשלו ושמח בשל חברו, ולעומת זאת, בעל עין רעה רוצה לבלוע את כל העולם ועינו צרה בשל אחרים עד שרוצה להזיק בעינו את של חברו. מדוע אם כן מידה זו היא צבאו וכחו של עשו בהלחמו נגד יעקב, מה גם שרבינו הקדוש הרי לימדנו שיעקב ועשיו הם כלליות היצר הרע והיצר הטוב שבאדם (ראה לקו"מ ח"א-א), ואם כן עלינו להבין למה מדת רע עין היא כל כח היצר הרע נגד יצר הטוב.

אלא, ששרשה של מדת ההסתפקות נובעת מכך שהאדם הניח את כל שורש רצונו ותקוות הצלחתו לעולם הבא, מי שזוכר שהעולם הזה חולף ועובר ואין זו התכלית, כי אז נקל בעיניו להתנשא מעל חמדת הממון והנאות העולם הזה, ולעומת זאת כאשר נשכחה ממנו תכלית זו והוא רואה לפניו רק את חיי ההווה אזי כל חפצו וחשקו להרבות בקנייני ההבל ועינו צרה במי שאכן הצליח יותר בכך.

וכפי שרבינו הקדוש אכן מזהיר (במצור לקוטי מוהר"ן נד-ז): "כדי לשמור את הזכרון של עולם הבא, צריך לשמור את עצמו שלא יפול לרע עין שהיא מיתת הלב, שעל ידי זה בא שכחה ונפגם הזכרון ולבו מת בקרבו ואינו זוכר את תכליתו הנצחי ואינו משים לבו לזכור זאת בכל יום ולאדבקא מחשבתיה בעלמא דאתי".

פניני אור
אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

רבינו אמר: השם יתברך טוב תמיד - "אָטא איז תָּמִיד גוּט".
(חיי מוהר"ן)

לתגובות והערות: 3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימיל מידי שבוע

הדל"נ 4:01 - נין החמה 6:26 - מוזיק"ש 8:14
צאת השבת 5:17 - צאה"ש לר"ת 5:54

לא לדחוק את השעה!

יאמר אליו אדני ידע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי דופקים יום אחד ומתו כל הצאן. ועבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי

כלל גדול לימדנו רבינו: אי אפשר לדחוק את השעה, לא בגשמיות ולא ברוחניות!

ואעפ"פ שצריכים להיות זריז גדול בעבודת ה', אעפ"כ מאידך צריכים להיזהר מאד לא לדחוק את השעה רק להתנהג במתינות וסבלנות.

"וזה בחינת מה שאמר יעקב לעשיו 'ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים', כי אי אפשר לדחוק את השעה כלל, כמו שאמר מקודם, 'כי הילדים רכים וגו' ודפקום יום אחד' וגו', על כן צריכין לילך ולהתנהל רק לאט לאט, בחינת 'הבא להיטרה מסייעין לו אומרים לו המתן'. כי אף על פי שצריכין להיות זריז גדול בעבודתו יתברך, בפרט מי שכבר נכשל וכו', אף על פי כן אי אפשר לדחוק את השעה כלל, ויש בזה הרבה לדבר, וכבר מבואר מזה כמה שיחות במקום אחר" (ליקוטי הלכות, גידלה ה, כא).

ואלו הם דבריו הנפלאים של רבינו בענין דחיקת השעה הגגשמיות והן ברוחניות:

"מי שרוצה לישון ואינו יכול לישון, העצה לזה לבל להכריח עצמו כל כך לישון. כי כל מה שמכריח עצמו יותר לישון, מתגבר עליו ביותר מניעות השינה. וענין זה גם בכל הדברים שבעולם; לבלי להכריח עצמו ביותר, כי כל מה שמכריחין עצמו ביותר לאיזה דבר, מתגבר עליו ביותר ההיפך דייקא.

ואפילו בעבודת השם צריכין לפעמים זאת, לבלי להכריח עצמו יותר מדי. אף על פי שבאמת צריכין להיות זריז גדול מאד לקדש עצמו כראוי, ולזכות לעבודת השם בשלימות במהירות גדולה, ואסור להניח מיום לחברו כלל, כי אין העולם עומד כלל אפילו כהרף עין, ועל כן כל מה שיכולין להתגבר לעשות איזה דבר בעבודת ה' צריכין לעשותו מיד דייקא בלי איחור ועיכוב כלל, אפילו רגע אחת. כי מי יודע כמה מניעות ועיכובים יהיה לו בשעה האחרת, כי אין להאדם בעולמו כי אם אותה השעה ואתה הרגע בלבד. אף על פי כן, לפעמים כשרואין שמתגברין ומכריחין עצמו לאיזה דבר ואינו עולה בידו, צריכין לפעמים להמתין ולבלי ליפול בדעתו מזה, ולבלי לבלבל דעתו כלל במה שאינו זוכה לאותו הדבר, וימתין קצת עד שיבוא עתו. ואי אפשר לבאר דבר זה בכתב כלל.

ורבינו ז"ל היה בדבר זה חידוש נפלא מאד, כי היה זריז בתכלית הזריזות שלא היה דוגמתו בעולם, וכל דבר שהיה צריך לעשות, אפילו בענייני עבודת גשמיות שהם צרכי האדם, היה עושהו בזריזות נפלא מיד דייקא, מכל שכן בעבודת השם. ואף על פי כן היה מתון גדול, כך שראה שאינו עולה בידו היה מתון מתון. ורק שצריכין להתנגע ולכסוף ולהשתוקק להשם יתברך תמיד גם בעת שאין עולה בידו עבודת השם כראוי. ולבלי לייאש עצמו כלל משום דבר. ותיכף כשהשם יתברך עוזר והוא יכול לחטוף איזה דבר שבקדושה, יעשהו מיד בזריזות גדולה. ואי אפשר לבאר דבר זה בכתב, והמשכיל החפץ באמת יבין מזה קצת עצות לעבודת ה' יתברך" (חיי מוהר"ן, תלא).

רבי מכבד עשירים!

בחינות גבוהות וקדושות עליונות מאד, כמבואר במקום אחר. אבל הממון של תאוות עולם הזה הוא מותרות" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, לו).

וכשאוכלים את המאכלים הרוחניים של הצדיק - תורתו, מעשיותיו, ועצותיו - זוכים להרגיש זאת בחוש. "כי אלו המאכלים הנ"ל יש להם סגולה זו, שמי שאוכל מהם ממאס בממון מאד, כי מרגיש סרחון הממון כמו צואה וטינוף ממש!" (סיפומ"ע, שם).

וואכן, אותם אלו מאנ"ש שזכו לטעום מהמאכלים הקדושים - היו מפחדים מ"עשירות" הרבה יותר ממה שאחרים חוששים מ"עניות", והיו מתחננים לפני ה' ש'יציל' אותם ממנה... וכמסופר:

"כשהיו אנ"ש עובדי ה' המופלגים מתפללים שיתן להם ה' יתברך פרנסה, היו מתפללים בפירוש שיצילם ה' יתברך גם מעשירות, וכמו שכתוב במשלי ראש ועָשָׂר אל תתן לך" (שיש"ק ד, קלד).

ועל אחת כמה וכמה שלא קינאו בעשירים, אלא אדרבא, ריחמו עליהם...

וכמסופר על מוהרנ"ת: "פעם אחת עמד לפניו ר' נחמן בן ר' יודיל לייב שהיה איש כשר וירא וחרד לדבר ה', ועסק יומם ולילה בתורה ותפילה ובביתו אין לחם ושמלה כי היה עני גדול, וגם אשתו היתה רעה וכעסנית והיתה מקללת אותו תמיד. ועמד לפניו פעם אחת ביום חמישי שלא היה לו עדיין על צרכי שבת, ועוד איש אחד עמד אז לפניו, והתחיל זה האיש להתאנח על ר' נחמן הנ"ל על גדול עניותו ודחקו העצום, כי היה לו רחמנות גדול עליו. וגער בו מוהרנ"ת ז"ל ואמר לו בלשון תמייה: עליו אתה מתאנח? שקם בחצות לילה ועסק מאז ועד הנה בתורה ותפילה ובקשות ותחנונים וגם הוא עני ובעל יסורים ויש לו אשה רעה, אשר על ידי כל זה לא יראה פני גיהנם, אשרי לו ואשרי חלקו לעולמי עד וכו'. הלא על הנגיד משה וכו' יש להתאנח! אשר אכל סעודת הצהרים בהרחבה גדולה, וגם שתה אחר כך יין טוב, גם שכב עצמו לישן אחר כך (ועבר עליו מה שעבר כידוע) - עליו יש להתאנח. כי מי יודע כמה שנים יהיה מוכרח להזדכך בעונשים קשים ומרים, עד אשר יזדכך ויצטרף מזוהמת העולם הזה" (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, ו).

אף ה"עשירים" שבין אנ"ש, היו מודעים לכך שה'עושר' אינו 'אושר', וכמסופר: "ענה ואמר פעם רבי אבאלה העשיר לחבריו שמאנשי שלומנו: בוודאי חושבים הנכם שטוב לי מאד מחמת עשירותי וכדומה. והרים את שני ידיו בגנחו אנחה כבידה לרוב מרירותו, ואמר בכאב בלשון הכתוב: צרות לבבי הרחבו ממצוקותי הושיעני" (שיש"ק ה, קסד). "ואמר הפסוק הזה במרירות ובכאב כזה, עד שכל השומעים זאת הרגישו שבאמת מר לו מאד מגודל ייסורי הנפש וחסרונם בעבודת ה' מחמת ניסיון עשירותו" (אוצר נחמני, קסב, עיי"ש באריכות).

ובמידה מסוימת אף 'קניאו' העשירים בחבריהם העניים, על שכולים לעבוד את ה' בלב נשבר ונדכה... וכמסופר: "רבי אבאלה ז"ל, תלמיד מוהרנ"ת ז"ל, שהיה עשיר גדול, אמר פעם: 'להתאנח (בתפילה) כמו שמתאנח רבי נחמן מטולטשין ז"ל בתפלתו, זאת איני יכול'. כי לא היה דחוק וחסר בגשמיות" (שיש"ק ה, קסה).
זכנו ה' לעשירות אמיתית ונצחית, אמן.

שאלה:

דיברנו יחד בין החברים אודות ההתייחסות הנכונה לעשירים, מה שנהוג בדורותינו שמכבדים מאד כל עשיר ונגיד, ובאמת כבר אמרו בגמרא "רבי מכבד עשירים". ומאידך, נראה שהדבר נובע אצלנו גם ממה שאנו מתאוים לממון ומייחסים חשיבות לבעל ממון.

אשמח לשמוע מהי ההתייחסות הנכונה לזה?

תשובה:

אם מכבדים את העשירים על כך שהם זוכים לתת צדקה ולגמול חסד בממונם - כך נאה וכך יאה. וזוהי אכן הסיבה אשר בעבורה כיבד רבי את העשירים, מפני הצדקה שעושים בממונם, כמבואר שם בגמרא.

אבל מי שמכבד את העשירים, מפני שמחשיב את הממון והעשירות - אין טעות גדול מזה!

ועל אף שהממון נמשך משורש עליון וגבוה, אשר מחמת זה "כל הנפשות תאבים ומתאוים לממון, ולא לממון בלבד מתאוים ואוהבים אותו, אלא אפילו להאדם שיש לו הממון, דרך בני אדם למשוך אליו ולאהוב אותו מחמת שיש לו ממון, כמו שאנו רואין בחוש וכמו שכתוב ואוהבי עשיר רבים. וזה מחמת שהנפש באה ממקום עליון, שהממון בא ומשתלשל ומתהווה משם. כי בוודאי התחלת המקום שמשתלשל משם הממון, הוא בוודאי בחינת קדושה ושפע קודש. ואחר כך נתגשם למטה, כדרך ההשתלשלות, ונתהווה ממון. ועל כן הנפש תאבה לממון, מחמת שהנפש באה ממקום שהממון בא משם" (ליקוטי מוהר"ן, פס).

אעפ"כ, כל זה הוא רק מחמת השורש הגבוה של הממון "אך צריך לבלי להתאוות להמון, כמבואר כבר כמה פעמים גודל גנות תאוות ממון, רק להתאוות ולאהוב המקום שהממון בא ומשתלשל משם כנ"ל. ובחינה זו, 'רבי מכבד עשירים', כמו שאמרו רבותינו ז"ל מחמת שיש להם ממון שהוא בא ממקום גבוה כנ"ל" (שם). "אבל לא שהעשירים חשובים היו אצלו בשל היותם בעלי ממון בגשמיות" (עצות המבוררות, מפורסנה, פ).

לא זו בלבד שהעשירות אינה חשיבות מצד עצמה, אלא הוא גם רחמנות גדול על הנגידים והעשירים הגדולים. כמו שכתב רבינו: "מה שאנו רואים, שכל הנגידים הגדולים, כמעט כולם, הם משוגעים ממש, כמו שאנו רואין בחוש שכל מי שהוא עשיר יש לו שגעון גדול - דע, כי הממון עושה אותו משוגע" (ליקוטי מוהר"ן, סד).
ובעוד שבמקומות האחרים, ה"ממון" הוא דבר רצוי וחשוב, הרי שרבינו מבזה את הממון בתכלית הבזיון, ומגלה לנו שאינו אלא "טינוף וסרחון".

"כי הממון הוא מסריח כמו צואה ממש!" (סיפורי מעשיות, מעשה מבבל תפילה). [כי באמת ממון דקדושה הוא גבוה מאד, ויש בו כמה

פנינים מאירים וחידושים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכטער שלישי"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת וישלח

השפע אין ראוי לכזותו ולהוציא לדבר שאינו מן הצורך

ויותר יעקב לבדו (בראשית לב כד). ובחולין (א, כא). אמר רבי אלעזר שנשתייר על פניו קטנים מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממון יותר מגופם וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל, ורבינו האר"י ז"ל כתב כי הממון הוא שפע הנשפע מהקב"ה לאדם ואין ראוי שיבזהו ויוציאהו לדבר שאינו מן הצורך.

לא יניח אדם כל ממון בזוית אחת

והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית לב, ח). במדרש (ליקוט שמעוני וישב רמז קלא) למדתך תורה דרך ארץ לא יניח אדם כל ממון בזוית אחת. מוסרי של"ה וישלח

דין 'נמלך' בברכה

להיגרר מאכילה לאכילה ומשתיה לשתייה כפי שהתבאר.

קביעות סעודה

ענין זה מצינו גם לגבי קביעות סעודה, שהקובע עצמו לסעודה הרי ברכת המוציא פוטרת את כל המאכלים הבאים מחמת הסעודה, שכל הנאת הסעודה היא הנאה משותפת וכולם טפלים ונגררים אחר הפת שהיא עיקר הסעודה, ואפילו אם לא חישב מתחילה בפירוש לאכול מאכלים אלו דוקא, כיון שבירך על קביעות הסעודה והדרך להיגרר ממאכל למאכל בסעודה, הרי הכל נחשב כהנאה אחת, ומכוין בכלליות לברך על כל הנאות שרגילים ליהנות בסעודה (סי' קעד ס"ה).

נמלך בסעודה

אמנם במקרה שהיה ברור בשעת ברכת המוציא שלא יביא מאכל זה לסעודה, ונמלך באמצע הסעודה להביאו, אינו נפטר בברכת המוציא, וצריך לחזור ולברך עליו באמצע הסעודה גם אם היא מדברים הבאים מחמת הסעודה.

לדוגמא: מי שהחליט בפירוש בתחילה הסעודה שלא יאכל מרק בסעודה, וכשהגישו לו המרק הרגיש ריחו וטעמו התחרט ונמלך לאכול המרק, חייב לברך על המרק (ועי' שעה"ב פ"ג הע' פא בשם אחרוני זמנינו שכיזם שהרבה אנשים אוכלים מכל הבא ליד ממה שמצוי לפניהם, קשה להגדיר אם אכן היה מקודם הסכמה ברורה להיפך). וכן מי שראה באמצע סעודת ליל שבת שנתקלקל מאכליו והחליט מחמת זה לאכול הטשולנט המיועד לשבת בבוקר בליל שבת, צריך לברך עליו (סי' קעד שם).

וכן מי ששלחו לו מאכל באמצע הסעודה, ובדרך כלל אין רגילים אנשים לשלוח לו מאכלים באמצע הסעודה, צריך לברך על זה, גם אם הוא מדברים הבאים מחמת הסעודה, לפי שבשעת ברכת המוציא לא כלל במחשבתו הנאה זו (ועי' סי' קעז ס"ה ותה"ד סק"א).

וכך פסק ה"ט"ז (סי' קעד סק"ו ומובא במשנ"ב סק"ח) שמי שהלך לקנות לחם קודם הסעודה במחשבה שלחם זה יהיה לו מספיק להשביע רעבונו, ובשעת הסעודה נמלך והתאוה לאכול עוד והלך לקנות לחם נוסף, צריך לברך המוציא על הלחם החדש, שבשעת ברכת המוציא בתחילת הסעודה לא חשב לכלול הנאת לחם זה. ואף שמן הסתם דעת האדם להיגרר מאכילה לאכילה, כאן שהלך לקנות מקודם לחם אחד ולא שתיים, גילה דעתו שברצונו לאכול רק אחד ולא להיגרר אחר השני, והרי זה כאילו התכוין בפירוש שאינו רוצה להיגרר מאכילה לאכילה (אבל אם לא קנה מתחילה רק א', רק היה לו לחם אחד בנשאר רעב והולך לקנות עוד לחם, א"צ לברך עליו).

עיקר וטפל

יסוד זה אנו רואים גם בדיון עיקר וטפל,

סגולת פסוקי 'וישלה'

לצאת לדרך צריך לאמרו, וגם לא נזכר שם שצריך לאמרו במוצאי שבת, רק מי שיש לו דיון עם גוי צריך לאמרו קודם שהולך לדיון. וכך מובא בפסיקתא זוטרתא (תחילת הפרשה) "אמר רבי יהונתן, כל מי שרוצה לרצות מלך או שלטון ואינו יודע דרכו וטכסיסהם, יניח פרשה זו לפניו, וילמוד הימנה טכסיס פיוסיים וריצוים".

ואפשר שמנהג זה נשתרר מפני שהיו רגילים לצאת לדרך בתחילת השבוע לצורך פרנסה, והיו צריכים לעבור את הגבולות שעומדים שם אנשי השלטון, על כן קבעוהו לומר תיכף בתחילת השבוע עם שאר פסוקי הצלחה להינצל מאנשי השלטון. ואפשר עוד, שבנוסף לזה מסוגלת פרשה זו להצלחת הדרך, מפני שטלטולי הדרך הוא גלות, ופרשה זו שהיא פרשת הגלות מציל מטלטולי דרכים. וגם מלחמת יעקב עם עשיו היה בדרכו לארץ ישראל, שכל פרשה זו היא המשך מהפסוק 'ועקב הלך לדרכו' ומסתיים בפסוקים של 'ויבוא יעקב שלם עיר שכם', ולכן היא סגולה להצלחת הדרך. וגם המעשה של רבי ינאי במדרש היה בדרך.

ובספר תיקוני שבת (משת שפב עמ' 47) ובקיצור ש"ח (עניני מוצ"ש) כתבו שיש לומר פרשה זו בכל מוצאי שבת שהוא מסוגל לכל דבר. אך כפי שכתב הבאר היטב לא נהגו לאמרו רק מי שיש לו דרך ליסע, וכן כתב מוה"ח פלאג' ז"ע בספרו כף החיים (סי' לב אות נא) "פרשת וישלח אין אני רגיל בה, כי אם בשבוע דדעתנו לילך לפתחי השרים באותה שבוע, או להולך לדרך באותה שבוע, ראוי שיאמרנה", ע"כ.

בסידורים בזמירות למוצאי שבת מובא שיש מנהג לומר פרשת וישלח למי שיוצא באמצע השבוע לדרך. ומנהג זה מובא גם בסידורים הקדומים: בסידור יעב"ץ ובסידור בית הפילה להפלא יועץ, וכן נזכר מנהג זה בבאר היטב (סי' רצט סק"ד) וכתב: "אין לומר שום פסוקים ולא פרשת וישלח ולא פיוסם הקטורת בלילה כנודע מהאר"י ז"ל, רק אם יש לו דרך ליסע יאמר פרשת וישלח".

והנה מקור המנהג נובע מהמדרש (ב"ר עה טו) שהביא הרמב"ן בפרשתינו (ג' טו), שם מסופר על רבי ינאי שבכל פעם שהיה הולך לחצר המלוכה לדון על עסקי הציבור במלכות בית רומי היה מתבונן מקודם בפרשת וישלח, מבלי שיקח משהו מאנשי רומי ללוחו. ופעם אחת קרה שלא התבונן בפרשת וישלח קודם הליכתו ולקח עמו מאנשי רומי ללוחו, ותיכף כשהגיע לעכו היה נצרך כבר למכור את המעיל שלו. ע"כ. ומוסיף הרמב"ן על זה: "שהיתה קבלה בידם שפרשה זו היא פרשת גלות, ולכן כשהיה בא ברומא בחצר מלכי אדום על עסקי הציבור היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחר עצת הזקן והחכם", ע"כ.

וכענין זה מובא במנהגי מהרי"ל שהיה אב מנהגי אשכנז (ליקוטים אות ג): "מהר"י סג"ל היה אומר לפרנסי הקהל מתי שיש להם להתוועד בפני העצה אז טרם ילכו יקראו פרשת 'וישלח יעקב' עד 'במאה קשיטה', וכן הוא בספר נחמני (-הרמב"ן) שהעיד על רבינו הקדוש מתי שהלך לפני הקיסר היה קורא הפרשה הנזכר מקודם", ע"כ.

אמנם בדבריהם לא נזכר שמי שצריך

שהברכה שמברכים על העיקר פוטר את הטפל, כי הנאת הטפל משותפת עם העיקר והברכה שמברכים על העיקר חל גם על הנאת הטפל. ולכן אין הטפל נפטר רק בתנאי שבשעת הברכה היה דעת האדם גם על הטפל, שאז חל הברכה שבירך על העיקר גם על הנאת הטפל, אבל אם בשעת הברכה בירך על העיקר ולא חשב לאכול גם את הטפל, רק לאחר הברכה החליט לטפל עמו איזה מאכל, צריך לברך ברכה מיוחדת על הטפל (תוס' ברכות מד. ד"ה באוכלי, חזו"א סי' כז סק"ט).

תלוי בסיבה חיצונית

מה שהתבאר שדרך האדם תמיד להיגרר מאכילה לאכילה, ואם קובע עצמו לאכילה ולסעודה דעתו לכלול על כל מה שיהנה - זה רק באדם שאוכל לעצמו והכל מוכן לפניו ואינו תלוי בסיבה חיצונית. אבל מי שאכילתו ושתיתו תלויה בסיבה חיצונית, אין אומרים שדעתו בשעת הברכה לכלול גם את הספק, ואם אין הסיבה מצויה ורגילה לבוא, אין זה נכלל בברכתו, וצריך לחזור ולברך עליו.

לדוגמא: מי שצמא ורוצה לשתות הרבה כוסות משקה, אבל למעשה אינו נמצא לפניו רק כוס אחד ואין לו עוד, ואינו יודע

אולי יזדמן לפניו אחר כך עוד כוסות ויוכל לשתות עוד - אין אומרים שהברכה חלה על כל הכוסות האחרות שיזדמנו לו, ואם גמר לשתות וזדמן לו תיכף אחר כך עוד כוס צריך לברך שנית, דכיון שלא היה ברור לו שיהיה לו עוד כוס, לא כללו בברכתו ומסיח דעתו לאחר כל כוס וכוס (עי' רש"י חולין קז: ורשב"ם פסחים קג: רמב"ם הל' ברכות פ"ז ה"ז ו"כ"פ המשנ"ב ס"ו ר"ו סק"א).

וכן מי שאינו אוכל משל עצמו ותלוי במה שאחרים יגישו לו, אם אינו בטוח שיתנו לו, ואין הדרך שמיגישו לו עוד, צריך לברך על כל מאכל ומאכל שמגישים לו. ואפילו אם הגישו לו בעודו עוסק באמצע האכילה הראשונה, צריך לחזור ולברך עליו (עי' מג"א סי' קעד סק"ז וסי' קעט סק"א).

אמנם זהו דוקא כשמברך בתם, אבל מי שמכוין בפירוש בשעת הברכה גם על צד הספק, וחושב שאם יזדמן לו עוד מאכל וימשיך לאכול הרי הוא רוצה לפטור בברכה זו, כיון שהתכוין כך בפירוש אינו צריך לברך אחר כך על מה שיזדמן לו, שהכל היא הנאה אחת משותפת ואינו מסיח דעתו בגמר אכילה הראשונה (משנ"ב סי' קסט סק"ב וסי' קסט סק"ד).

רבי יצחק אייזיק סופר

רבי יצחק אייזיק סופר זצוק"ל היה מהמקורבים הראשונים למוהרנ"ת ז"ל, איש קדוש ועובד ה' מופלג במעלה מאד, ומוהרנ"ת ז"ל העיד פעם לבנו הר"ד פנחס יהושע (שהיה ג"כ מגדולי תלמידי מוהרנ"ת): אב"ך היה צדיק, "דיין טאטע איז געווען א צדיק" (כן סיפר ר' פנחס יהושע לרבי אברהם ב"ר נחמן, ומובא בספרו שיחות וסיפורים דף קמ"ד).

סיפור התקרבותו

מעשה שהיה, פעם אחת לביל יום הכיפורים הלך מוהרנ"ת ז"ל לביתו דרך ביהמ"ד בעיר ברסלב, וראה בעד החלון אברך אחד עומד ופניו אל הקיר ושופך שיח בפסוקי תהלים מילה במילה בהתלהבות גדול, ונתוודע לו שהאברך הזה גומר עכשיו בפעם השני את ספר תהלים (מובא במטה אפרים שיש נוהגין לסיים ב"פ ספר תהלים כמנין כפ"ד). התבונן מוהרנ"ת בו, וראה שבעת גומרו התהילים בפעם השני עדיין הוא עומד באותו התלהבות וההתעוררות כמו בהתחלת פעם הראשון, והבין מוהרנ"ת שהוא נפש יקרה מאד וראוי לקרבו לדרכי רבינו ז"ל ולאילנא רברבא יתעביד, והתחיל לעסוק בזה לקרבו. ואכן לאט לאט נכנס בו גדולת רבינו ז"ל, אמנם לא היה כל כך באתגליא כי ר' יצחק אייזיק כיסה הכל בלבושים, רק בא בכל פעם לשמוע ממוהרנ"ת דרכו הנורא של רבינו ז"ל.

בהגיע באותו שנה יום הפורים, היה ר' יצחק אייזיק מבושם מאד, ובא לבית מוהרנ"ת ז"ל ועמד על הפתח וצעק: "דער רבי דער רבי, זיין גרויסקייט וכו'", ומני אז נתדבק ונתקשר עצמו בלב ונפש חפצה בדרכי רבינו ז"ל באתגליא (שיחות וסיפורים דף קמ"ד).

סופר מומחה

ר' יצחק אייזיק היה סופר מומחה וירא אלקים מרבים, וכתב תפילין מזוזות וספרי תורה, ומוהרנ"ת ז"ל שיבח מאד את כתיבת התפילין שלו, וחפץ היה שאנ"ש יתפללו בתפילין שנכתבו בכתב ידו (שיחות וסיפורים, שם). ולכן היררו אנ"ש לקחת פרושיות לתפילין (ולוהר"ח ר' נתן בייטעלאמאכער ז"ל היו עוד פרושיות) (שיש"ק ח"ה סי' קע"ג עיי"ש).

וסיפר רבי אברהם ב"ר נחמן (שיחות וסיפורים, שם) שפעם אחת אחר פטירת ר' יצחק אייזיק נתן את התפילין שלו לאיזה סופר על מנת לבדקו, כשפתח הלה את התפילין של ר' יצחק אייזיק והתבונן איך שמונחים בביתם מכוון כדת וכהלכה בכל הדקדוקים והפרטים, ענה הסופר ואמר: הרי זה עדות על צדקת הסופר.

אנת כשרא ואנא אש ואנא עדיפנא ממך

ר' אייזיק היה עובד ה' גדול והיה לוחם מלחמת ה' עם יצרו הרע, ומסופר שפעם אחת בעצם יום הפורים שר' יצחק אייזיק היה בד"חא דענת' וכבר קיים בנפשיה מאמרם ז"ל "חייב איניש לבסומי בפוראי עד דלא ידע" התפאר עצמו ר' יצחק אייזיק לפני מוהרנ"ת ז"ל שאינו מתיירא עוד מפני היצר הרע. למחרתו וכבר פג ממנו היין נכנס עוד הפעם לבית מוהרנ"ת ושאל אותו מוהרנ"ת אם הוא זוכר מה שאמר אתמול בעת השתיה, השיב לו ר' יצחק אייזיק: **גם היום אני אומר כך!**

ופעם אחת היה צריך להיות בעיר טולטשין, ובשביל שהיה עני כדרך הסוחרים בימים ההם, הלך רגלי ובחזירתו משם נזדמן לו נסיון גדול, ועמד בהנסיון (שיחות וסיפורים, שם).

פטירתו לחיי העולם הבא

ר' יצחק אייזיק נפטר בשנת תקפ"ח, י"א אדר, ביום ג' תצוה, ויום פטירתו נזכר בכת"י מוהרנ"ת ז"ל בשיחות וסיפורים (דף קמ"ה). ההלוויה עברה דרך בית מוהרנ"ת ויצא מוהרנ"ת ז"ל ללוותו, ובהספידו שיבחו במעלותיו ואמר בתוך דבריו "שהוא היה נוטר הברית באמת" (שיש"ק ח"ב סי' תמ"ד וח"ה סי' קכ"ב).

זרע קודש

בנו של ר' יצחק אייזיק היה הרה"ח המופלא, העובד ה' המפורסם, רבי פנחס יהושע, מתלמידי מוהרנ"ת המובהקים.

אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם

כדבר הזה וכמעשה הנ"ל עובר על כל אחד ואחד; הקושיות מקיפות ומסבכות אותו מכל צד ומטרידים את לבו ומוחו. מה היא העצה נגדם? מניחים את הקושיות בצד, ובד בבד נאחזים באמונה הקדושה. רבינו אומר שלכן נקרא היהודי בשם "עברי" משום שיש בו כח מיוחד לעבור על כל הקושיות...

יש לך קושיות? - אל תעשה שום מעשה כתוצאה מן הקושיות, אל תעזוב בגללם את חי החיים. במשך הזמן כל הקושיות יתגלו כאין בהם ממש ולא ישאר מהם זכר, ואתה תשאר בארץ החיים דבוק בחי החיים לנצח.

כי באמת, בכל קושיא, בפנימיותה יש גילוי נפלא מאד, אשר רק אם יאחז באמונה בכל הכוחות ולא להרפות, 'אחזתיו ולא ארפנו', יזכה לראות את האורות הגדולים שנטמנו ונתכסו בתוך תוכם של הקושיות...

כי כן כתב רבינו הק' בשיחות הר"ן (סימן קב): "שמעתי בשמו על הפסוק 'לא הביט און בעינק ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו' - 'ותרועת' לשון שבירה, כמו שכתוב 'תרועם בשבט ברזל', היינו כשמשברים את הכפירות, אזי 'מלך בו', כלומר כאשר מסיחין את הדעת מהקושיות ומהכפירות, בזה עצמו משברין אותן, ואז מגלים שהכפירות לא היו כפירות כלל, אלא גילוי אלקות, 'היינו שמוציא את המלך יתברך גם בתוך הכפירות עצמן, כי גם הכפירות בעצמן מלוכש חיותו יתברך', ע"כ.

כי כיצד נוצרו הכפירות? כאשר היתה נפילה של גילויים עליונים, מזה נעשים כפירות. ואילו בשורש הדבר אין כפירה כלל, אלא להיפך, בפנימיותה היא רוויה באמונה טהורה. כי כן הוא הדבר, כאשר יש 'אהבה נפולה' של קדושה, נעשה ממנה אהבה של זוהמא רח"ל, שלמעשה היא באה מאהבה קדושה, מאהבת הבורא, כמו שרבינו כותב להלן בענין הגדלות, שכאשר האדם מתגאה, הוא מדמיין לעצמו שהיא הגדלות שלו. וזה נובע מקוצר שכלו, שהוא נוטל מגדלות השי"ת, לעצמו, כלומר שכל הגאווה שנתלכשה בו אינה אלא מנפילה של גדלות השי"ת, והאדם בטפשותו חושב שכוחו וגבורתו של עצמו הוא.

הכפירות הם גילויים נפלאים שנפלו ונזדהמו, והנסיון של האדם בהאי עלמא הוא שיחזיק מעמד במסירות נפש עילאית עד שיזכה לראות את מהותן האמיתית של ההסתרות והבלבולים המקיפים אותו מכל צד ופינה.

כל אדם, יהיה מי שיהיה, אם יחזיק עצמו, אם יעמוד איתן היטב ויזהר לא ליפול לגמרי מכל העובר עליו - יתקיים אצלו "עד אבוא אל מקדשי א-א אבינה..." - פתאום יופיע אצלו האור, תתגלה אצלו הבינה, וכל הקושיות ייעלמו ויהיו כלא יהיו, ודוקא באמצעותם הוא יזכה לגילויים נפלאים מלעילא.

אסף היה מעשרת המוכרחים שעל ידם נתייסד ספר התהלים, מגדולי בעלי רוח הקודש ומיחידיו כל הדורות. הבה ונתבונן איפוא מה אומר לנו אסף בתהלים בקאפיטל ע"ג:

"וְאֲנִי כְמַעֲט נְטִיו רְגְלִי כְאִין שְׁפָכו אֶשְׂרִי" - הוא מודה ומתוודה לפני הקב"ה, וכה אומר: היו לי קושיות בהנהגת הבריאה הנראית בעיני בשר כאילו אינה צודקת ח"ו.

"כי קנאתי בהוללים שלום רשעים אָרָה" - הבט נא וראה רשעים גמורים, כיצד הם חיים ונהנים מהבריאה, ראה באיזה שלווה הם חיים.

"כי אין חרצבות למוותם" - גם כאשר עומדים לפני מיתתם, אין הם מתייסרים ומתייגעים.

"וכריא אולם" - בריאים ושלמים הם עד רגעם האחרון.

"בעמל אָנוש אינמו ועם אָדם לא ינגענו" - אינם סובלים כלל וכלל, כולם מקבלים מכות שונות ומתפתלים בכאבים ויסורים, ומהם נמנע כל זאת.

אך לא איש אלקים כמו אסף ייבנע חלילה למראה עיניו, ולמרות המראות הקשים של יסורי הכשרים והצדיקים לעומת שלוות הרשעים, נשאר באמונתו התמימה ובתומתו, הוא נשאר דבוק באלקיו בכל לבו, בכל נפשו ובכל מאוודו, והמשיך לעבדו ית"ש בתכלית השלמות, כאשר כל הקושיות והתמימות הנ"ל לא הזיזוהו ממקומו כמלאו נימה.

יש קושיות, יש שאלות, יש סתירות נוראות המייסרות ומדכאות את הגוף ואת הנפש גם יחד... אבל בכל זאת, מה עושים? איך ממשיכים? - מתלבשים ומתאזרים בעצת התמימות והפשיות, מסיחים את הדעת מהקושיות ומניחים אותן בצד, מתעלמים מכל הגלים השוטפים וממשיכים הלאה...

ואכן באמצע שירה זו, תוך כדי שהוא עוסק להעלות את הקושיה הנוראה של שלוות הרשעים והמשחיתים - שרתה על אסף הנביא רוח הקודש [מובא ברש"י שם] וקרא:

"עַד אָבּוּא אֶל מְקַדְשֵׁי אֵל אֲבִינָה לְאַחֲרֵיתָם" - נתגלה לו אז ברוח הקודש מה הוא הסוף מכל הטובה המדומה הזאת של הרשעים. הוא ראה שכל הטובה הזאת היא אך הרס וחורבן להם.

"אך בחלקות תשי"ת למו" - אם ימשיכו הרשעים ברשעותם, אם ימשיכו להתלוצץ מן הקדושה, ירעו וישחיתו, יתחלקו ויתדרדרו כלפי מטה...

"הפּלָגָם לְמִשְׁאוֹת" - ירידתם ומפלתם תהיה נצחית, כמו שנאמר "אם ללצים הוא יליץ" (משלי ג, ד) - הוא מדמה בנפשו שילך לו למישרים חרף ליצנותו ורוע דרכו, ולבסוף הוא סופג מפלה גדולה לאין ערוך; אתה התלוצצת מהקדושה - הקדושה מתלוצצת ממך...

כך היא סופה של הקליפה והסט"א - המדמה בנפשה שתמיד תלך לבטח דרכה...

המשך מעמוד א'

כי על כלליות מוכרחים הכל להודות בחיי עולם הבא ושזה עיקר התכלית האמיתית הנצחית, רק שאומר כל אחד מה שאומר ורוצים שהכל ילכו בדרכם לבלות הימים בליצנות ודברים בטלים ולרדוף אחר הממון תמיד וכיוצא בזה, ומלבישים השקר באיזה אמת כאילו כונתם לשמים, כדי להטות מהדרך הישר מנקודת האמת לאמתו."

אין עצה ואין תבונה כי אם לחזור בפנה בלי סוף את האמת הזאת, ובכל עת שמתעורר איזה כאב על חיי העולם הזה ובפרט כאשר הוא מתלבש בכאב של רע עין שאין לו